

economic policy

9.

Mogućnosti ekonomske politike

Vlade pojedinih država vode određenu ekonomsku politiku da bi ostvarile svoje ekonomske ciljeve. Različite političke stranke međusobno se posve ne slažu glede provođenja ekonomske politike.

Manje se ili više političke stranke slažu s ciljevima ekonomske politike, ali se uglavnom ne slažu kad je riječ o određivanju važnosti pojedinih ciljeva i, posebice, načina djelovanja i mjera kojima ih nastoje ostvariti.

Ekonomskom se politikom svjesno usmjeravaju odnosno reguliraju ekonomski procesi u nekom društvu da bi se ostvarili ekonomski ciljevi.

Prema instrumentima kojima se služe, razlikuju se područja suvremene ekonomske politike: fiskalna politika, monetarno-kreditna politika, politika cijena, vanjskotrgovačka politika, politika dohotka i administrativno reguliranje uvjeta poslovanja gospodarskih subjekata.

Dva osnovna područja ekonomske politike u suvremenim gospodarstvima jesu fiskalna i monetarna politika.

9.1. Fiskalna politika

Fiskalna politika obuhvaća područje javnih financija u kojemu se uporabom fiskalnih instrumenata, odnosno instrumenata javnih prihoda i rashoda utječe na ostvarenje makroekonomskih ciljeva ekonomske politike, tj. na ravnomjeran rast uz punu zaposlenost, bez inflacije.

Prema području koje obuhvaća, fiskalna se politika sastoji od politike opće potrošnje (politika proračuna odnosno javni rashodi) i porezne politike.

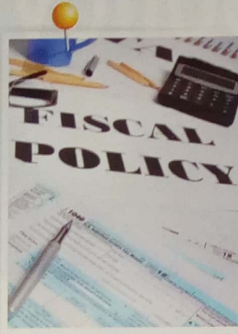
Tko i zašto vodi ekonomsku politiku?

Oko čega se političke stranke slažu, a oko čega se ne slažu?

Koje se vrste ekonomskih politika razlikuju?

Što je fiskalna politika i od čega se sastoji?

Koja je razlika između ekspanzijske i kontrakcijske politike?



Ovisno o poremećajima protiv kojih se provodi, razlikuju se ekspanzijska ili antirecesijska fiskalna politika i kontrakcijska ili antiinflacijska.

ekspanzijska fiskalna politika	Zadaća joj je povećati proizvodnju i zaposlenost. Može se provoditi smanjenjem poreza ili povećanjem javnih rashoda, a obje metode vode povećanju ukupne proizvodnje i zaposlenosti.
kontrakcijska fiskalna politika	Cilj joj je suzbiti inflaciju ograničavajući prekomjeren rast ukupne potražnje u gospodarstvu. Provodi se povećanjem poreza ili smanjenjem javnih rashoda, što vodi suzbijanju inflacije, ali i smanjenju ukupne proizvodnje i zaposlenosti.

Što su javni rashodi i koje su vrste javne potrošnje?

Javni se rashodi ostvaruju na više načina, no uglavnom obuhvaćaju javnu potrošnju u najširem smislu (javno financiranje objekata od zajedničkog interesa, cesta, škola, nacionalne obrane, ali i nacionalizirani sektor gospodarstva, državne rashode i dr.). U osnovi postoje dvije vrste javne potrošnje.

realno trošenje	Plaćanje za kupljena dobra i usluge ili unajmljene činitelje.
transferna plaćanja	Plaćanja su kućanstvima i poslovnim organizacijama, koja se ne temelje na kupoprodaji nego, kao što je već navedeno, na različitim pomoćima i subvencijama.

Kako se financira javna potrošnja i tko je provodi?

Najveći dio javne potrošnje financira se oporezivanjem, doprinosima za socijalno osiguranje, a moguće je i financiranje putem dohotka koji se prima na osnovi vlasništva države u pojedinim trgovačkim društvima (na dionice se dobiva dividenda), iznajmljene zemlje i zgrada u državnom vlasništvu (dobiva se renta).

Prodajom državnih trgovačkih društava (privatizacijom) mogu se dobiti veliki iznosi novca, kao i pozajmljivanjem, bilo da država izdaje obveznice bilo da posuđuje od bankovnih institucija u zemlji ili inozemstvu.

Javnu potrošnju najvećim dijelom ostvaruje država, odnosno središnja vlada, a manje lokalna samouprava i javna trgovačka društva, i to iz **proračuna**.

Proračun (budžet) novčani je plan prihoda i rashoda države (ili uže teritorijalne jedinice) za određeno razdoblje (obično za godinu dana).

Što je proračun, a što su proračunski deficit i suficit?

Uvođenjem proračunske politike može se ostvariti **proračunski deficit** i proračunski suficit.

proračunski deficit	Situacija je kad je državna potrošnja veća od prihoda od poreza. U razdoblju recesije država proračunskim deficitom nastoji povećati kupovnu moć i utjecati na povećanje proizvodnje i zaposlenosti.
proračunski suficit	Trošenje je manje od prihoda. U razdoblju prosperiteta proračunskim se suficitom nastoji smanjiti kupovnu moć i inflaciju.

Oporezivanje može biti izravno i neizravno.

Koje su vrste oporezivanja?

izravno oporezivanje	Obuhvaća osobne poreze (na nasljeđe, imovinu, osobne dohotke), ali i poreze koje poduzetnici plaćaju na ostvarenu dobit.
neizravni porez	Najvažniji takav porez jest porez na dodanu vrijednost, koji se može plaćati na ukupnu prodaju po jedinstvenoj stopi, ali od kojega u nekim zemljama mogu biti izuzeta određena dobra i usluge (npr. hrana, dječja odjeća i obuća, knjige, tisak, putnički prijevoz i propisani lijekovi) ili se mogu oporezivati po nižim stopama (čest primjer u turističkoj djelatnosti). U neizravne poreze mogu se ubrojiti i carinske pristojbe za uvezena dobra.

Porez može biti paušalan, kad je iznos poreza uvijek jednak bez obzira na veličinu dohotka, pa je to u biti regresivno oporezivanje. Naime, kako dohodak raste, to se manji postotak dohotka izdvaja za porez.

Koje su vrste poreznog ustrojstva?

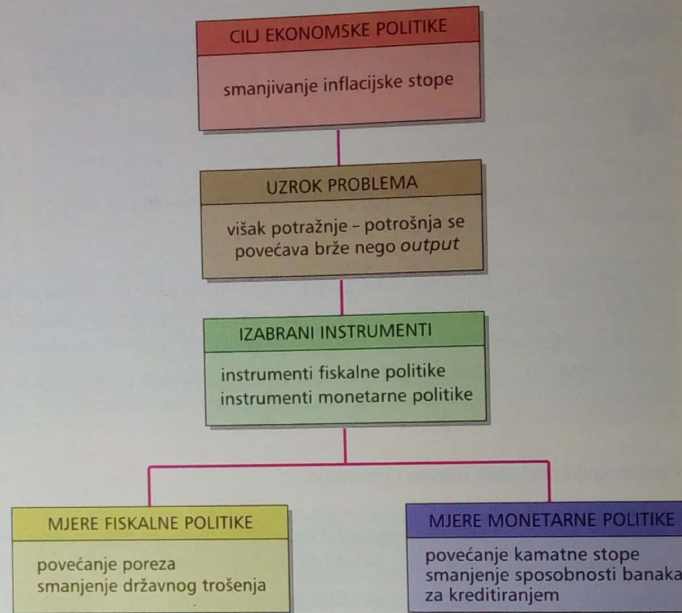
Druga su dva načina oporezivanja **proporcionalno**, u kojemu je postotak na ostvareni dohodak jednak, i **progresivno oporezivanje**, u sklopu kojega se do određene visine dohotka primjenjuje jedna porezna stopa, koja raste kako raste dohodak.

Usto, država može uvesti poreze da bi ostvarila različite ciljeve (slika 1.10.). Kao što je navedeno, glavni je cilj prihod koji omogućuje javnu potrošnju, ali cilj poreza može biti i povećanje ukupne proizvodnje i zaposlenosti te kontroliranje iznosa koji se troši u gospodarstvu kad je prevelika ukupna potražnja razlog rasta cijena. Međutim, oporezivanjem se mogu smanjivati nejednakosti u raspodjeli ukupnog dohotka, može se štititi domaća industrija od strane konkurencije i destimulirati potrošnja nekih dobara, npr. duhanskih proizvoda.

Zašto država može uvesti poreze?

Slika 1.10.

Primjer vođenja
ekonomske politike



9.2. Monetarna politika

Kako se uklanjaju
neravnomjernosti u
gospodarskom rastu?

Neravnomjernosti u gospodarskom rastu uklanjaju se relativno brzo i djelotvorno primjerenim monetarnim mjerama, pa je monetarna politika postala osnovom ekonomskih politika suvremenih razvijenih zemalja.

Monetarnim mjerama središnje banke u razdoblju opadanja gospodarske aktivnosti i zaposlenosti povećava se ponuda novca i kredita (ekspanzijska monetarna politika), a u razdoblju rasta ukupne potrošnje i rasta cijena, odnosno inflacije, smanjuje se ponuda novca i kredita (kontrakcijska monetarna politika).

Što je monetarna
politika i koji je njezin
najvažniji instrument?

Monetarna je politika dio ekonomske politike kojom država različitim instrumentima kontrolira ponudu novca i tako utječe na gospodarska kretanja.

Postoji više instrumenata kojima se može djelovati na proširenje ili suženje novčanoga kretanja i kredita, a time i na stabilnost kretanja u gospodarstvu.

Najvažniji instrument monetarne politike jest politika otvorenoga tržišta.

Središnja banka provodi **politiku otvorenoga tržišta** kupujući ili prodavajući vrijednosne papire (npr. državne obveznice) poslovnim bankama (može i bilo kojem drugom kupcu). Time povećava ili smanjuje ponudu novca i kreditni potencijal banaka.

Svaka kupnja središnje banke povećava ponudu novca (jer plaća odnosno izdaje novac za kupljene vrijednosne papire), a prodaja smanjuje ponudu novca (jer prima novac za prodane vrijednosne papire i povlači ga iz optjecaja).

Kamate su naknada za pozajmljeni novac. Cijena je kredita kamatna stopa koju treba platiti za kredit. U skladu s tim, svaka promjena kamatne stope utječe na želju i spremnost ljudi za posuđivanje od banaka.

Povećanje ponude novca snižava kamatne stope, a posljedica je smanjenja ponude novca povećanje kamatnih stopa.

Tako središnja banka, regulirajući ponudu novca, utječe na visinu kamatnih stopa, a time i na sklonost poduzetnika uzimanju kredita i ulaganju u proizvodnju te na spremnost stanovništva za kupnju na kredit, posebice trajnih potrošnih dobara. Time središnja banka utječe na razinu gospodarskih aktivnosti u zemlji i djeluje stabilizacijski.

Ključni pojmovi ekonomska politika, fiskalna politika, proračun, proračunski deficit, porez, monetarna politika, kamate, politika otvorenog tržišta

Što je politika otvorenog tržišta?

Što je kamata, na što utječe i o čemu ovisi?

Na što utječe središnja banka?



Procijenite svoje znanje

1. Što je ekonomska politika i tko je provodi?
2. Pronađite u tisku napise koji obrađuju područje ekonomske politike i raspravite ih s ostalima u razredu.
3. Koje područje obuhvaća fiskalna politika?
4. Što je proračun i koja je njegova zadaća?
5. Što je proračunski deficit, a što proračunski suficit?
6. Koje su dvije osnovne vrste oporezivanja i kakav može biti porezni ustroj?
7. Objasnite kako se monetarnom politikom utječe na gospodarska kretanja.